

Tadeusz Śliwa, *Wais Kazimierz (1861–1934)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak – na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej

WAIS Kazimierz (1861–1934) ks., prof. Instytutu Teologicznego w Przemyślu, prof. Uniwersytetu Lwowskiego, rektor.

Ur. 6 II w Klimkówce, jako syn światłego rolnika i rzemieślnika Florianiana i Marii. Gimnazjum ukończył w Jaśle i po maturze, w ciągu czterech następnich lat 1885–1889, jako alumn Seminarium Duchownego w Przemyślu uczył się teologii w diecezjalnym Instytucie Teologicznym. Po jego ukończeniu 21 VII 1889 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Łukasza Soleckiego ordynariusza tej diecezji. Zgodnie z praktyką został wikarym kolejno w Gorlicach, Łańcucie i Przemyślu. Z sugestii przełożonych, pomnych jego zdolności i pracowitości polecono go biskupowi, jako kandydata na dalsze studia. W 1892 r. został skierowany na filozofię do Innsbrucka, uznał jednak, że więcej skorzysta w Rzymie i wkrótce przeniósł się na tamtejszy Uniwersytet Gregoriański. W 1894 r. uzyskał tam doktorat z filozofii. We wrześniu t.r. udał się do Lowanium celem pogłębienia studiów w istniejącym tam od 1892 r. Institut Supérieur de Philosophie, gdzie zyskiwał rozgłos pionier odnowy filozofii tomistycznej ks. Desiré Mercier. Pobyt tamże ukierunkował i ugruntował poglądy ks. Waisa w zakresie filozofii. W kierunku tzw. neoscholastycyzmu (neotomizmu) powstałego na fundamencie nakazanego przez papieża Leona XIII (1878–1903) powrotu do tomizmu w teologii. Po powrocie do kraju od 1 X 1895 r. zaczął wykładać filozofię chrześcijańską, wprowadzoną jako osobny przedmiot do programu w diece-

zjalnym Instytucie Teologicznym w Przemyślu. Równocześnie został formalnym profesorem tego przedmiotu. W 1902 r. odbył podróż do Rosji, zaczynając od ziem polskich. Zwiedził główne ośrodki imperium. W r. akad. 1904/1905 odbył naukową podróż do zachodniej Europy z Lowanium na czele, celem pogłębienia studiów nad kosmologią. Z polecenia bp. J. Pelczara zajmował się przez pewien czas badaniem kwestii społecznej, ale ku niezadowoleniu biskupa zrezygnował z tego, zajmował się natomiast ruchem hipnotystycznym. W Londynie zetknął się z polskimi filozofami Henrykiem Struve (1840–1912) i Wincentym Lutosławskim (1863–1954). Po podróży wrócił w Przemyślu do poprzednich obowiązków. W 1908 r. proponowano mu objęcie kanonii w katedralnej kapitule przemyskiej. W trakcie rozważania nad decyzją, Wydział Teologiczny Uniw. Lwowskiego i tamtejszy abp lwowski J. Bilczewski zaprosili go na katedrę filozofii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu, na co zgodził się bezzwłocznie. W marcu 1909 r. rozpoczął wykłady jako prof. filozofii i teologii fundamentalnej, od 1911 zaś nauczał tylko filozofii. Zorganizował seminarium naukowe filozofii.

Zaproszenie go na katedrę w Uniw. Lwowskim było oparte na jego dotychczasowym dorobku naukowym, spośród którego dwie prace uprawniły go do zajęcia tego urzędu: *Psychologia* w trzech tomach wydana w latach 1901–1903, *Kosmologia czyli filozofia przyrody* wyd. w 1907 r. Ponadto ogłosił w tym okresie szereg artykułów naukowych i publicystycznych, a także udzielał się w działalności społecznej (należał m.in. do bractwa Bonus Pastor zajmującego się udzielaniem pomocy duszpaster-

skiej i materialnej ubogim kościołom). W okresie lwowskim (1909–1927) rozwinął aktywną działalność, przede wszystkim naukową. Koncentrował się na filozofii, w tym kosmologii i (wtedy) na psychologii. Reprezentował w niej kierunek neoscholastyczny. Dzięki ogromnej pracowitości i sumienności zyskał uznanie w swoim środowisku, czego wyrazem było powierzenie mu najwyższych urzędów na Uniwersytecie – w tym rektora 1917/1918. Nie lubił prac administracyjnych, dlatego nie przyjął w 1917 r. proponowanej mu kanonii i sufraganii lwowskiej, w 1923 r. funkcji rektora KUL, kanonii i rektoratu w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Na prośbę abp. J. Bilczewskiego w 1913 r. przyjął obowiązki rektora Seminarium Duchownego we Lwowie – do 1919 r., pozostając kanonicznie w diecezji przemyskiej.

Po I wojnie światowej uczestniczył w zorganizowaniu Polskiego Towarzystwa Teologicznego i był jego I prezesem (1923–1928).

W grudniu 1927 r. wskutek choroby oczu i nóg zakończył wykłady. Na emeryturze zamieszkał w swoim domu w rodzinnej Klimkówce, gdzie zmarł 9 VII 1934 r. i tam został pochowany.

Bibliografia: Śliwa T., *Wais Kazimierz (1865–1934)*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 7, red. Ludwik Grzebień, Warszawa 1983, s. 358–362, tamże bibliogr. (niekompletna) podmiotowa obejmuje 66 poz.; Wołczański J., *Ks. Kazimierz Wais (1865–1934). Biografia*, Lublin 1984, mszps pr. mgr., Tenże, *Ks. prof. dr Kazimierz Wais w diecezji przemyskiej (1865–1909)*, „Premisla Christiana” t. 1 (1987/1988), s. 7–82; Tenże, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1918–1939*, wg indeksu.